

рівень архітектури й благоустрою міст відповідно до світових стандартів, одночасно зберегти неповторний архітектурний характер українських міст, зберегти те, що у справі архітектурної композиції міст Україна протягом століть внесла у світову архітектурну скарбницю. У вирішенні цього завдання особливе значення має ландшафтна архітектура, за посередництвом якої на полі архітектури наших міст можна показати, що українська архітектура, з одного боку, становить єдину цілісність з європейською архітектурою взагалі, але, з другого боку, вона має власні й дуже цінні індивідуальні риси. Такий підхід забезпечує нам формування індивідуального й неповторного архітектурно-мистецького обличчя українських міст, створює передумови для розвитку туризму та сприяє справі формування високого міжнародного авторитету України у світі.

УДК 712.303

Проф. В.П. Кучерявий¹, д-р с.-г. наук – м. Львів

ШЛЯХАМИ ВЕЛИКОГО КОБЗАРЯ

Розглядається питання збереження пам'яток природи, пов'язаних з іменем Т.Г. Шевченка.

Prof., Dr. V.P. Kucheryavyy – Lviv

On the Great Kobzar ways

The question of preservation of nature memorials comprised with name of T.G. Shevchenko are considered

Увага до пам'яток садово-паркового мистецтва та архітектурно-ландшафтних комплексів, які пройшли через життя великого Кобзаря – це є значною мірою данина Шевченку – знавцю й хоронителю пам'яток української історії. Згадаймо, Т.Г. Шевченко по закінченню Академії мистецтв, відмовившись від перспективи поїздки до Італії, для вдосконалення своєї художньої майстерності, їде в Україну, де за дорученням Київської археографічної комісії змальовує історичні пам'ятки, збирає давні документальні матеріали. Між іншим, Почаївський монастир був крайньою західною точкою його ознайомлення з Україною.

Про добре знання Т.Г. Шевченком садово-паркового мистецтва свідчать хоча б його рядки з повісті "Княгиня", де він, до нестями закоханий у сільський сад, з певним відтінком гумору підносить їх у ранг світових зразків садово-паркового будівництва: "Видал я на своєму століття такі порядочные сады, как например, Уманский и Петергофский, но что это за сады! Гроша не стоят у сравнении с нашим великолепным садом: густой, темный, тихий, словом, другого такого сада нет на всем свете".

Від Почаєва до Тростянця, практично по всій Україні, розкидані пам'ятні шевченкові місця. Зберігся знаменитий дуб у парку села Будище (садиба) П.В. Енгельгардта, у дуплі якого малий Тарас ховав свої малюнки. Тут же вдаліні, за озером збереглося лісове урочище Гупалівщина, описане поетом у поемі "Гайдамаки":

В щім яру є озеро
Й ліс понад горою,
А у лісі скарб...

Лісом Тарасового дитинства називають лісовий масив поблизу Кирилівки (нині Шевченкове). Він навівав майбутньому поету сюжети притч і поем. Збереглися віковічні дуби у м. Звенигородці (Дуби правди, територія краєзнавчого музею, вік близько 600 років), старезні у три-чотири обхвати явори у с. Козацькому (Заповідний парк).

Не раз бував Т. Шевченко в Холодному Яру (сьогодні пам'ятник природи республіканського значення). Тут він зробив рисунки Мотрониного монастиря і дуба поблизу хутора Буда (дуб "Залізняка"). Цей мальовничий, покритий серпанком романтичний край, надихнув його на написання "Гайдамак", "Розритої могили" і "Холодного яру":

В Яру колись гайдамаки
Табором стояли,
Лагодили самопали
Ратища стругали.

Мотронин монастир, заснований в XIII ст., ще до монголо-татарської навали, зберігся до наших днів. Поблизу монастиря встановлений знак на честь перебування Т.Г. Шевченка в Холодному Яру, а у лісництві, до якого входить лісове урочище Холодний Яр, – погруддя поета. Є й такі пам'ятні відзнаки, як Тарасів дуб у Шевченкові, посаджений земляками на садибі поетового брата Йосипа у честь 100-літнього ювілею великого Кобзаря. Пам'ятними є й велетенські дуби у с. Прохорівка неподалік від Канева. Під одним з них на честь відвідування села Т.Г. Шевченком встановлено меморіальну дошку.

Таке багатство пам'яток зумовлює потребу їх систематизації, вивчення, картування, створення спеціальних пізнавальних маршрутів, видання буклетів і тематичних путівників. У парках необхідно проводити дослідження захворювань дерев і розробляти конкретні рекомендації догляду за ними. Терміновому лікуванню підлягають дуб звичайний у Качанівці, клен-явір у Сокиринцях, акація біла в Переяслав-Хмельницькому, дуби в Бучищах і Моринцях. Надзвичайно важливою проблемою є постановка на облік меморіальних Шевченківських дерев як пам'яток історії та природи, що підлягають охороні з боку держави.

Поряд з об'єктами садово-паркової архітектури, які вимагають термінового втручання спеціалістів, існує багато таких, що знаходяться у задовільному стані та потребують лише впорядкування та благоустрою екскурсійних шевченківських маршрутів (Тростянецький дендропарк, парки "Софіївка" в Умані та "Олександрія" в Білій Церкві).

Чекають реставрації цілий ряд садиб, які пов'язані з перебуванням у них Т.Г. Шевченка: Козачківського в Переяслав-Хмельницькому, Енгельгарда в Будищах, Закревського в Березовій-Рудці, Галаганів в Дігтярях та ін.

Цілковитої реставрації та реконструкції ландшафту вимагають Замкова гора в Чигирині та колишня гетьманська резиденція в Суботові. Поки що тут проводяться археологічні розкопки, а створений в 1998 р. Чигиринський історико-культурний заповідник розпочав реставраційні роботи окремих архітектурних об'єктів.

¹ академік, завідувач кафедри екології та ландшафтної архітектури – УкрДЛТУ

Заслугує уваги робота львівських лісотехніків з реконструкції насаджень Шевченківського національного заповідника в Каневі, яке велося силами науковців і студентів упродовж п'яти років. Тут проведено реконструкцію малоцінних акацієвих насаджень, сформовано ряд мальовничих галявин та узлісь.

Проблематичним у теоретичному та практичному плані є питання відновлення монастирських садів. Глибоке вивчення архівних матеріалів і наявність відповідних коштів дасть змогу вирішити це питання. І не лише коштів, потрібна глибока закоханість у матеріал, роздмухування генетичної пам'яті. Для кожного українця, шанувальника спадщини Шевченка є Лебедин і його монастир – притулок Оксани – нареченої Яреми-Галайди. Думаю, кожному захотілося б побувати у келії, де вона ділилася своїми душевними почуттями з черницею, у церкві де "Ярему вінчали".

Одним з головних практичних шляхів є вирішення багатопланової проблеми збереження та відтворення індивідуальних особливостей (природних умов, значущості об'єкту, його стану і зміни оточення, містобудівельної ситуації, наявності історичної документації). Зрозуміло, що методика передпроектних пошуків стосовно ландшафтних меморіальних об'єктів має ряд принципових положень. Передпроектна стадія включає архівні пошуки історичного плану, натурні обстеження, на підставі яких даються загальні рекомендації та перелік першочергових заходів для збереження і консервації об'єкту. Беручи до уваги, що маємо справу з природними об'єктами, необхідно приділяти належну увагу динаміці розвитку паркових насаджень, прогнозуванню змін поколінь рослинних ярусів.

Стадію проектування визначають індивідуальні методики реконструкції, реставрації та консервації парків. Проектами передбачається реставрація цінних ландшафтних композицій, які зазнали стихійних змін (зарості, невдалі посадки), реконструкція окремих елементів ландшафту, консервація меморіальних і реліктових дерев. Важливим є усунення випадкових елементів, невдалих насаджень, позапланових посадок і природного самосіву. На сьогодні спостерігається бурхливий ріст другого і третього поколінь деревної рослинності порослевого та насінневого походження, що призводить до розпаду історичних ландшафтних композицій ("Качанівка", "Сокиринці"). Одна з головних цілей цих проектів – оптимізація паркового ландшафту в умовах зростаючих антропогенних навантажень. Паралельно з відновлювальними роботами необхідно проводити адаптацію старовинних парків до нових цілей – рекреаційних, музейно-експозиційних, а також врахування урбогенних змін, що у них відбуваються.

На даному етапі надзвичайно важливими є консерваційні роботи, які дадуть змогу підтримувати життєвість і стійкість старовинних дерев, котрі й сьогодні формують паркові композиції. Дуже гостро стоїть питання консервації та лікування старих меморіальних дерев: необхідно визначити ступінь їхнього пошкодження та хвороби екземплярів, виявити причини.

Важливим для нашого пошуку є інформація з місць про меморіальні об'єкти та їх стан, участь громадськості у консервуванні та збереженні алей, деревних угруповань та окремих пам'ятних дерев, охороні урочищ, парків і садів. "Кобзаря шлях" має пройти через серця усіх суших в Україні та за її межами українців.

Література

1. Бас В.В. Шевченків край: Фотопутівник – К.: Мистецтво, 1989. – 264 с.
2. Вергунов А.А., Горохов В.А. Русские сады и парки. – М.: Наука, 1988. – 418 с.
3. Україна. Путівник. – К.: Балтимор: "Смолоскип". – 1993. – 450 с.

УДК 712.253

Ст. викл. О.С. Пилат¹ – м. Львів

ВИКОРИСТАННЯ КОЛОРИСТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ ФЕН-ШУЙ У САДОВО-ПАРКОВОМУ МИСТЕЦТВІ

Висвітлено найзагальніші колористичні закономірності Фен-шуй. Розглянуто символіку спектральних та ахроматичних кольорів, їх фізіологічний та емоційний вплив на людину. Наведено приклади з Селам – мови квітів, та асортимент квітучих трав'янистих, згідно з їхніми забарвленнями для використання у садово-парковому мистецтві.

O.S. Pylat – Lviv

Feng-shui color laws us in garden-park art

A statement of the most general color laws Feng-Shui is presented. The symbolic of spectral and other colors, their physiological and emotional influence on human is considered. The examples from Selam (as language of flowers) and assortment of flowering ground cover plants for use in landscape architecture, according to their coloring are induced.

Колір – найбільш активна характеристика предметів, що діє на людину, насамперед, бо впливає навіть на пасивно сприймаючий мозок, у той час, як для сприйняття форми, тектонічної структури предмету необхідна активна організуюча робота мозку. Така властивість кольору має надзвичайно важливе значення при формуванні навколишнього середовища.

Широке використання кольору у різних галузях – промисловості, техніці, медицині, мистецтві, ландшафтній архітектурі, побуті – вимагає вирішення багатьох теоретичних та практичних питань, якими займається колорознавство. З кожним днем воно все ширше й глибше проникає у різні галузі знань, все повніше використовує традиційні колористичні системи різних національних шкіл. Однією з таких систем, надзвичайно популярних зараз, є Фен-шуй – старовинна колористично-філософська система Китаю. Фен-шуй – мистецтво жити у гармонії з довкіллям (природою), яке виникло біля 5 тис. років тому. Спочатку Фен-шуй займався в основному особливостями ландшафту. Із широкого вибору літератури, присвяченої цій темі більшість висвітлює принципи Фен-шуй стосовно житла та його інтер'єру. Проте вплив кольорів природного оточення значно потужніший від штучних барв, які ми бачимо в інтер'єрах. Колористика живих природних форм – зелені дерев та чагарників, неповторні за своїми відтінками барви квітів – значно насиченіші від штучних. Освітлені потужним сонячним промінням, вони значно активніше впливають на нашу психіку, формуючи різні, за різних колористичних співвідношень. Емоційні стани, створюючи свою психофізіологічну атмосферу, яка може бути позитивною чи негативною залежно від певних конкретних співвідношень різних кольорів та їх пропорційного вмісту у даній композиції. Не менш важливим у цьому сукупному впливі є і фактура й пропорції об'ємів насаджень, але для повного їх розгляду статті не досить.

¹ кафедра екології та ландшафтної архітектури, УкрДЛТУ

1. Історія садово-паркового будівництва